

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV IN VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC**

Povzetek. Cilj prispevka je analizirati vlogo Organizacije združenih narodov (OZN) na področju mednarodnega varstva človekovih pravic, in sicer tako na področju razvoja norm (prek sprejemanja mednarodnih konvencij) kot tudi na področju razvoja nadzornih mehanizmov. Prispevek razvoju mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic na globalni ravni obravnava z zgodovinsko analizo, pri čemer je posebna pozornost namenjena analizi vloge hladne vojne. Prispevek temelji zlasti na analizi primarnih virov – dokumentov, ki so bili sprejeti pod okriljem OZN v njegovi 70-letni zgodovini. Prispevek analizira tudi nadaljnje izzive na področju mednarodnega varstva človekovih pravic.

Ključni pojmi: mednarodno varstvo človekovih pravic, OZN, norme, nadzorni mehanizmi, politika človekovih pravic

Uvod

Organizacija združenih narodov (OZN) je zaslužna za oblikovanje in razvoj globalnega mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic, kar je izjemen dosežek – tako glede na relativno kratko obdobje, ko so države uspele približati stališča glede temeljnih načel varstva človekovih pravic, vsebine samih norm (tj. človekovih pravic in temeljnih svoboščin) in glede mehanizmov za nadzor implementacije teh norm, a tudi glede na razmerno velike razlike med državami o vsebini in pomenu samega mednarodnega varstva človekovih pravic. Vzpostavitev mednarodnega režima varstva človekovih pravic je bila mogoča, ker so človekove pravice v OZN dobile poseben pomen: v Ustanovni listini Organizacije združenih narodov (UL OZN) so države namreč prvič v zgodovini sodobne mednarodne skupnosti eksplicitno povezale varstvo človekovih pravic z zagotavljanjem mednarodnega miru. Razumele so, da je predpogoj za ohranjanje miru uresničevanje človekovih pravic oziroma da so kršitve človekovih pravic, zlasti množične kršitve, grožnja mednarodnemu miru in varnosti.

* Dr. Petra Roter, izredna profesorica na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

Cilj pričujočega prispevka je analizirati, kako je OZN v svoji 70-letni zgodovini uresničeval enega izmed svojih temeljnih ciljev, "spodbujati in se zavzemati za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse, ne glede na raso, spol, jezik ali veroizpoved" (UL OZN, 1. člen). Skupaj z uvodnim delom je prispevek razdeljen na štiri dele. Drugi del je namenjen zgodovinskemu razvoju normativnega okvirja mednarodnega varstva človekovih pravic pod okriljem OZN, medtem ko je tretji del namenjen pregledu nadzornih mehanizmov ter analizi njihovega razvoja. Prispevek sklene razmislek o ključnih izzivih na področju mednarodnega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin oziroma glede uresničevanja tretjega cilja OZN v prihodnosti. Prispevek temelji tako na analizi sekundarnih virov, večinoma pa na analizi obširnega nabora primarnih dokumentov na področju varstva človekovih pravic.

Zgodovinski razvoj globalnega normativnega okvirja za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin

Razen vnovične utrditve vere v človekove pravice ter razvijanja in spodbujanja spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ustanovitelj OZN niso dorekli niti vsebine človekovih pravic in temeljnih svoboščin niti načina njihovega zagotavljanja v praksi.¹ Tako se je razvoj globalnega normativnega okvirja za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin zgodil kasneje, pod okriljem OZN. Temeljno vsebino so določili v približno treh letih po ustanovitvi OZN, ko so po zelo napornih pogajanjih o Splošni deklaraciji človekovih pravic (SDČP)² države uspele doseči zadostno mero strinjanja, da je 10. decembra 1948 dokument lahko potrdila tudi Generalna skupščina OZN (Burgers, 1992; Morsink, 1999; Glendon, 2001).

Že v pogajanjih in dogovarjanjih o vsebini tega danes temeljnega dokumenta v mednarodnem režimu varstva človekovih pravic so se pokazala precejšnja nesoglasja. Države si niso bile enotne, katere pravice in svoboščine so skupne človeštvu in tako primerne za zapis v tem ključnem političnem dokumentu. Tako je bila tudi nekdanja Jugoslavija neuspešna pri svojih prizadevanjih, da bi v besedilo SDČP zapisali vsaj neko zavezo glede manjšinskih pravic, ki so Jugoslavijo v tem kontekstu zanimale zaradi številčno močnih etnično sorodnih manjšin v sosednjih državah.³ V času rastoče

¹ Del raziskave o zgodovinskem razvoju varstva človekovih pravic je bil pripravljen v okviru projekta *Aktivno državljanstvo in domovina (2014)* ter dopolnjen leta 2016.

² Splošna deklaracija človekovih pravic (*Universal Declaration of Human Rights*), sprejeta 10. decembra 1948 z resolucijo Generalne skupščine A/RES/3/217A. Dostopno prek <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/splosna-deklaracija-clovekovih-pravic/> (10. 5. 2016).

³ "Kompromis" je bilo mogoče doseči zgolj v obliki zelo skromne zaveze Generalne skupščine v obliki

konfrontacije med vzhodom in zahodom bi bilo za Jugoslavijo tovrstna vprašanja ustrežneje reševati s pomočjo mednarodnih zavez, ne pa neposredno z državami, v katerih so živele "jugoslovanske" narodne manjšine. Enako je bilo tudi z drugimi normami: nekaterim državam je ustrezal zapis posameznih človekovih pravic v SDČP, spet drugim ne, saj se niso strinjale s posamezno pravico ali pa je niso želele sprejeti kot del skupnih vrednot, ki s sprejemom SDČP postanejo "skupen ideal vseh ljudstev in vseh narodov" (SDČP, Preambula).

Z današnje perspektive se je pomembno spomniti, da snovanje tega dokumenta ni bilo enostavno, čeprav je imel OZN v času sprejemanja SDČP zgolj 58 članic. Kljub tej številki, ki predstavlja slabo tretjino današnjega članstva OZN, z dokumentom, ki naj bi "zagotavljal skupen standard, ki ga je mogoče uresničiti v različnih kulturah" (Glendon, 2001: xviii), niso bile zadovoljne vse države. Od 58 članic je za SDČP glasovalo 48 držav, dve se glasovanja nista udeležili (Honduras in Jemen), osem pa se jih je vzdržalo: Belorusija, Češkoslovaška, Jugoslavija, Južna Afrika, Poljska, Savdska Arabija, Sovjetska zveza in Ukrajina.⁴ V ozadju vzdržanih glasov so bili različni razlogi (Glendon, 2001: 170), vsekakor pa je že to glasovanje pokazalo, da razvoj mednarodnega varstva človekovih pravic ne bo potekal brez težav. Niso bile namreč vse države pripravljene sprejemati mednarodnih norm na tem področju, vse države tudi niso dajale enakega pomena in podpore političnim in državljanskim pravicam na eni strani ter ekonomskim in socialnim pravicam na drugi strani. Še posebej problematično se je sčasoma pokazalo vprašanje razvoja nadzornih mehanizmov, s pomočjo katerih bi spremljali uresničevanje mednarodno dogovorjenih norm v praksi, torej na nacionalni ravni (Vincent, 1986; Gillies, 1996).

SDČP je bila nujna, "ker pomeni priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu" (SDČP, Preambula). Dokument je namenjen zavarovanju, resničnemu priznanju in spoštovanju temeljnih človekovih pravic, torej pravic, ki jih posameznikom nihče ne podari, ampak jih pridobijo s svojim rojstvom. Države so jih dolžne zagotavljati, in sicer na osnovi načela nediskriminacije – torej vsem ljudem enako, brez razlikovanja "glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje,

deklaracije z naslovom Usoda manjšin (Fate of Minorities), ki jo je Generalna skupščina potrdila na istem zasedanju kot Splošno deklaracijo človekovih pravic in v kateri se je Generalna skupščina zavezala, "da Združeni narodi ne morejo ostati indiferečni do usode manjšin, /.../ da je težko sprejeti enotno rešitev tega kompleksnega in občutljivega vprašanja, ki ima v vsaki državi, kjer se pojavlja, posebne vidike /.../" (Usoda manjšin (Fate of Minorities), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/3/217C, 10. decembra 1948).

⁴ Zapis glasovanja (Voting Record) A/RES/3/217A. Dostopno prek <http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?&profile=voting&uri=full=3100023~!090326~!0&ri=1&aspect=power&menu=search&source=!horizon> (14. 5. 2016).

narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino. Nadalje ni dopustno nikakršno razlikovanje glede na politično ali pravno ureditev ali mednarodni položaj dežele ali ozemlja, ki mu kdo pripada/.../." (SDČP, 2. člen)

S potrditvijo takrat politično zavezujoče SDČP se je izgradnja normativnega okvirja mednarodnega varstva človekovih pravic šele začela in nadaljevala naj bi se s sprejetjem pravno zavezujočih norm. Toda vsa nestrinjanja oziroma različna mnenja držav, ki so se pokazala že ob pripravi in sprejemanju SDČP, so se v času hladne vojne zgolj okrepila, naraščajoče članstvo v OZN pa je v organizacijo vnašalo tudi različne poglede na človekove pravice. Sprejemu SDČP bi moral slediti sprejem konvencije o človekovih pravicah, a tak pravno zavezujoči dokument ni bil nikoli sprejet.

Nesoglasja med državami glede zelo različnih vprašanj so bila prevelika in da bi sploh začeli razvijati normativni okvir za varstvo splošnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin (poleg urejevanja posameznih vprašanj oziroma področij varstva človekovih pravic, kot so preprečevanja in kaznovanje zločina genocida⁵ ali pravice beguncev,⁶ konec 40. let in v 50. letih 20. stoletja), so šele v drugi polovici 60. let sprejeli dve mednarodni pogodbi o splošnih človekovih pravicah: Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah⁷ ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah.⁸ Z ločeno ureditvijo dveh sklopov splošnih človekovih pravic v dveh ločenih dokumentih in tudi z dvema ločenima sistemoma nadzora nad uresničevanjem teh norm so državam omogočili možnost selektivne ratifikacije teh pogodb, pač skladno z njihovimi interesi, pričakovanji in vrednotami. Kljub temu sta obe pogodbi stopili v veljavo šele leta 1976, torej šele deset let po njunem sprejemu, za začetek veljavnosti pa je bilo potrebnih 35 ratifikacij.

V 60. letih je poleg obeh mednarodnih paktov OZN sprejel konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije,⁹ v 70. letih pa še konvencijo o

⁵ Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (*Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/3/260, 9. decembra 1948, v veljavi od 12. januarja 1951.

⁶ Konvencija o statusu beguncev (*Convention Relating to the Status of Refugees*), sprejeta 28. julija 1951, po konferenci v Ženevi, organizirani skladno s resolucijo Generalne skupščine A/RES/5/429, sprejeto 14. decembra 1950, v veljavi od 22. aprila 1954.

⁷ Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (*International Covenant on Civil and Political Rights*), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/21/2200A, 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976.

⁸ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/21/2200B, 16. decembra 1966, v veljavi od 3. januarja 1976.

⁹ Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/20/2106, 21. decembra 1965, v veljavi od 4. januarja 1969.

kaznovanju zločina apartheida,¹⁰ ki je apartheid razglasila kot zločin proti človeštvu. Do konca hladne vojne je OZN normativno uredil še področje diskriminacije žensk¹¹ in varstvo pred mučenjem,¹² novembra 1989 področje otrokovih pravic,¹³ decembra 1989 pa so države dopolnile Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah še z drugim opcijskim protokolom o prepovedi smrtne kazni.¹⁴ Obdobje po padcu berlinskega zidu je omogočilo preboj še na nekaterih področjih, ki so jih države normativno uredile s sprejemanjem dodatnih protokolov k že obstoječim konvencijam (npr. h Konvenciji o otrokovih pravicah¹⁵), hkrati pa je bilo to obdobje, ko so države lahko sprejele tudi nekatere nove pogodbe. Tako je bila že konec leta 1990 sprejeta konvencija o pravicah delavcev migrantov,¹⁶ ki pa je v veljavo stopila šele leta 2003 (in še vedno je niso ratificirale številne države, ki imajo večje število delavcev migrantov, vključno z državami članicami Evropske unije). Leta 2006, ko je OZN posvetil veliko pozornosti mednarodnemu režimu varstva človekovih pravic, je sprejel še dve pomembni konvenciji, ki naslavljata pravice invalidov¹⁷ ter vprašanje prisilnih izginotij oziroma zaščite posameznikov pred prisilnim izginotjem.¹⁸

¹⁰ Mednarodna konvencija o zatiranju in kaznovanju zločina apartheida (*International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/28/3068, 30. novembra 1973, v veljavi od 18. julija 1976.

¹¹ Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/34/180, 18. decembra 1979, v veljavi od 3. septembra 1981.

¹² Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (*Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/39/46, 10. decembra 1984, v veljavi od 26. junija 1987.

¹³ Konvencija o otrokovih pravicah (*Convention on the Rights of the Child*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/44/25, 20. novembra 1989, v veljavi od 2. septembra 1990.

¹⁴ Drugi opcijski protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah o odpravi smrtne kazni (*Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty*), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/44/128, 15. decembra 1989, v veljavi od 11. julija 1991.

¹⁵ Opcijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/54/263, 25. maja 2000, v veljavi od 12. februarja 2002; Opcijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/54/263, 25. maja 2000, v veljavi od 18. januarja 2002.

¹⁶ Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/45/158, 18. decembra 1990, v veljavi od 1. julija 2003.

¹⁷ Konvencija o pravicah invalidov (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/61/106, 13. decembra 2006, v veljavi od 3. maja 2008.

¹⁸ Mednarodna konvencija za zaščito vseh oseb pred prisilnim izginotjem (*International Convention*

V normativnem razvoju varstva človekovih pravic v okviru OZN je imela hladna vojna znaten vpliv. Ohladitev odnosov med vzhodom in zahodom, tj. med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami Amerike ter njenimi sateliti, se je namreč močno odražala tudi na področju mednarodnega varstva človekovih pravic. Pravzaprav je šlo za odprt konflikt, v katerem je posamezen blok držav dajal prednost bodisi državljanskim in političnim pravicam (zahod), bodisi ekonomskim, socialnim in kulturnim pravicam (vzhod), pri čemer so države iz obeh blokov razumele ali prvi ali drugi sklop človekovih pravic kot nujen predpogoj za uresničitev vseh drugih (po njihovem mnenju manj temeljnih) človekovih pravic in svoboščin (Vincent, 1986).

Poleg konflikta med vzhodom in zahodom so na razvoj mednarodnega varstva človekovih pravic in tudi na njihovo implementacijo negativno vplivale tudi druge razlike med državami: med bogatimi in revnimi, močnimi in šibkejšimi, razvitimi in nerazvitimi, med kolonialnimi metropolami in (nekdanjimi) kolonijami ali med uveljavljenimi državami z dolgo državno tradicijo in novo nastalimi državami (Vincent, 1986; Caney, 2001). Za države v razvoju so bile bistvene ekonomske in socialne pravice, vključno s pravico do razvoja, ki pa še čaka na pravno ureditev v obliki mednarodne konvencije, medtem ko so razvite, zahodne, demokratične države prednost dajale temeljnim svoboščinam, kot so svoboda govora, izražanja, misli in vesti. Vse to je bilo za manj razvite drugotnega pomena, saj so si prizadevali zagotoviti uresničevanje temeljnih človekovih potreb – do hrane, bivališča, vode, osebne varnosti (Hadjor, 1998).

Takšno različno razumevanje vsebine človekovih pravic, ko so posamezne države zagovarjale en sklop človekovih pravic, za druge pa so bile pomembnejše druge pravice, se je odrazilo tudi v različnem razumevanju nosilcev pravic oziroma subjektov mednarodnega varstva človekovih pravic. Medtem ko je bil to na zahodu posameznik, je vzhod uresničitev človekovih pravic razumel v kontekstu skupnosti (torej kolektiva), kar je bilo povsem skladno s sovjetsko ustavno tradicijo, v kateri je bil posameznik podrejen državi, enakost je nadvladala svobodi, kar je ustrezalo pojmovanju ekonomskih in socialnih pravic kot pomembnejših oziroma kot predpogoj za uresničitev osebnih svoboščin in političnih pravic (Glendon, 2001: xviii).

To neskladje glede razumevanja odnosa med posameznikom in skupnostjo se je kasneje večkrat pojavilo tudi na azijskem kontinentu, kjer so se posamezne države sklicevale na tako imenovane azijske vrednote, ki da so neskladne z zahodn(jašk)o tradicijo individualnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Zlasti človekovim pravicam nenaklonjeni politični režimi so razumeli mednarodno varstvo človekovih pravic kot vsiljevanje

for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/61/177, 20. decembra 2006, v veljavi od 23. decembra 2010.

tega zahodnega "proizvoda", ki da je neskladen z (azijskimi) vrednotami, kulturo in običaji (Jones, 2001; Callaway, 2007). Dunajska konferenca leta 1993 je t. i. kulturni relativizem in ideje o neuniverzalnosti človekovih pravic, ki se pogosto zlorablajo v politične namene (Bell, 1999; Koshy, 1999; Tharoor, 2001; Brown, 2002), zavrnila in eksplicitno utrdila vero v medsebojno nedeljive in povezane državljanske in politične ter ekonomske, socialne in kulturne človekove pravice.¹⁹

Vsa ta nasprotja so ne le oteževala razvoja mednarodnega varstva človekovih pravic, ampak tudi ratifikacijske procese pri že sprejetih konvencijah (Roter, Ferligoj in Mrvar, 2009). Države preprosto niso bile v enaki meri pripravljene sprejeti normativnega okvirja, ki bi jih politično in tudi pravno zavezoval, hkrati pa predstavljal osnovo za nadzor nad uresničevanjem teh pravic prek medvladnih in neodvisnih strokovnih teles.

S padcem berlinskega zidu so bile odpravljene številne dileme in ovire pri razvoju mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic pod okriljem OZN. Dunajska konferenca o človekovih pravicah leta 1993, ki je potekala v okoliščinah novega upanja po skupnem upravljanju mednarodnih problemov, je promocijo in varstvo vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin razglasila za prednostni cilj OZN (skladno s tretjim ciljem OZN).²⁰ Na dunajski konferenci so promocijo in varstvo vseh človekovih pravic nedvoumno označili kot zadevo tako imenovane legitimne skrbi mednarodne skupnosti (*legitimate concern of the international community*).²¹ Pospešena internacionalizacija na področju globalnega varstva človekovih pravic se je torej lahko začela šele po koncu hladne vojne (Hadjor, 1998: 364; Cingranelli in Richards, 1999; Hathaway, 2002; Neumayer, 2005).

V duhu tega optimizma in eksplicitno označenih človekovih pravic kot legitimne mednarodne skrbi se je lahko v 90. letih nadaljeval razvoj mednarodnega varstva človekovih pravic – tako s sprejemom različnih dokumentov, s pomočjo katerih so države uredile posamezna vprašanja mednarodnega varstva človekovih pravic, kot tudi z razvojem nadzornih mehanizmov, s pomočjo katerih v mednarodni skupnosti skrbijo, da države norme tudi uresničujejo v praksi, na nacionalni ravni.

Nadzor nad implementacijo človekovih pravic

Vloga OZN na področju mednarodnega varstva človekovih pravic je bila že od njegove ustanovitve dvojna: razvoj novih norm, kar se je kazalo v sprejemanju politično in pravno zavezujočih dokumentov, ter prizadevanje po

¹⁹ Dunajska deklaracija in akcijski program (*Vienna Declaration and Programme of Action*), *World Conference on Human Rights, Dunaj, 14.–25. junij 1993; A/CONF.157/23, 12. julij 1993.*

²⁰ Dunajska deklaracija in akcijski program, točka I.4.

²¹ *Prav tam.*

večjem spoštovanju človekovih pravic, kar je OZN uresničeval s pomočjo ustanavljanja t.i. nadzornih mehanizmov ter postopne krepitve njihovih pristojnosti. Nadzorni mehanizmi so dveh vrst – eni izhajajo iz določil UL OZN (t.i. *Charter-based*), drugi pa iz določil posameznih konvencij (t.i. *treaty-based*).

Na podlagi določil UL OZN je bila najprej ustanovljena Komisija za človekove pravice, ki jo je na svojem prvem zasedanju leta 1946 skladno z 68. členom UL OZN ustanovil Ekonomski in socialni svet kot svoje pomožno telo, leta 2006 pa jo je kot temeljno telo s splošno pristojnostjo skrbeti za uresničevanje človekovih pravic v praksi nadomestil Svet za človekove pravice. Komisija za človekove pravice je bila najprej sestavljena iz 18 držav članic OZN, ki jih je za triletni mandat, ki se je lahko večkrat ponovil, volil Ekonomski in socialni svet. Od leta 1992 je njeno članstvo obsegalo 53 držav, izvoljenih po naslednjem regionalnem ključu: 12 je bilo azijskih držav, 15 afriških, 11 latinskoameriških in karibskih, pet vzhodnoevropskih ter deset zahodnoevropskih in drugih. Komisija je bila ustanovljena z namenom razvoja norm glede varstva človekovih pravic ter spremljanja uresničevanja teh norm.

Komisija je ob svojem nastanku ustanovila Podkomisijo za promocijo in varstvo človekovih pravic, ki se je do leta 1999 imenovala Podkomisija za preprečevanje diskriminacije in varstvo človekovih pravic, za razliko od Komisije za človekove pravice pa je bila sestavljena iz 26 neodvisnih strokovnjakov, ki so delovali v lastnem imenu, ne v imenu držav, iz katerih so prihajali. Podkomisija je bila zadolžena za pripravo analiz (študij) ter priporočil Komisiji za človekove pravice. Medtem ko je podkomisija zaradi svojega članstva lahko delovala kot neodvisno telo, ki se je ukvarjalo (v okviru delovnih skupin) z vprašanji, kot so manjšine, sodobne oblike suženjstva ali komunikacije, se je Komisija za človekove pravice soočala s precejšnjimi izzivi, od katerih si je nekatere postavila kar sama.

Če se je Komisija v prvih dvajsetih letih svojega obstoja ukvarjala predvsem z razvojem mednarodnih norm varstva človekovih pravic (tj. s pisanjem konvencij), je od leta 1967, ko je dobila nove pristojnosti, okrepila svoje delo tudi na področju nadzora nad implementacijo človekovih pravic (Seligman, 2011: 520). V ta namen je preiskovala različne situacije in izdajala poročila o kršitvah človekovih pravic (v okviru instituta posebnih postopkov – *special procedures* – tematskih ali o posamezni državi). Ta odmik od strogega spoštovanja načela suverenosti držav je bil po eni strani nujen in sprejet z odobravanjem, hkrati pa je Komisijo postavil v položaj, ko je bila izpostavljena glasnim kritikam, zlasti iz držav, ki jih je kritizirala, pa tudi obtožbam o dvojnih standardih, zlasti glede izbora držav, ki jih je obravnavala, in glede nelegitimnosti nekaterih držav članic, ki so sedele v Komisiji (Seligman, 2011: 520). Tovrstna politizacija dela Komisije se je

okrepila tudi zato, ker so lahko v Komisiji sedele grobe kršiteljice človekovih pravic. Vse to je pomenilo, da OZN potrebuje reformo na tem področju, če želi učinkovito uresničevati svoj cilj glede promocije in varstva človekovih pravic.

Ta se je zgodila leta 2006, in sicer z ukinitvijo Komisije za človekove pravice ter z nastankom Sveta za človekove pravice, čeprav se je krepitev nadzornih mehanizmov začela že leta 1993, ki nasploh predstavlja pomemben mejnik pri oblikovanju mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic. Takrat je OZN ustanovil Visokega komisarja za človekove pravice z zadolžitvijo koordinirati delovanje OZN na področju varstva človekovih pravic (A/RES/48/141). OZN se namreč na področju človekovih pravic ne sooča zgolj s številnimi kršitvami človekovih pravic, kar vedno znova postavlja v ospredje vprašanje učinkovitosti obstoječega režima varstva človekovih pravic, ampak tudi s problemom koordinacije dela na tem področju, ki ga je OZN poskušal nasloviti prav z ustanovitvijo Visokega komisarja za človekove pravice (Flood, 1998: x).

Reformo leta 2006 je treba razumeti v kontekstu poskusa odpravljanja težav s politizacijo človekovih pravic, podvajanjem nadzora in nasploh pomanjkljivo koordinacijo. Generalna skupščina je tako ustanovila Svet za človekove pravice z namenom promocije človekovih pravic, opozarjanja na kršitve človekovih pravic, priprave priporočil, koordinacije, učinkovitejše implementacije in delovanja po načelih univerzalnosti/splošnosti, nepristranskosti, objektivnosti, neselektivnosti, konstruktivnega mednarodnega dialoga in sodelovanja (A/RES/60/251). Svet za človekove pravice je postal temeljni forum za dialog o človekovih pravicah, ki obravnava tako različna tematska vprašanja, daje priporočila Generalni skupščini o nadaljnji mednarodnopravni ureditvi, hkrati pa skrbi za promocijo polnega spoštovanja človekovih pravic s pomočjo Splošnega periodičnega pregleda (*Universal Periodic Review* – UPR).

UPR je morda najboljši primer sprememb, ki jih je prinesla reforma iz leta 2006. Ta pregled vseh zavez posamezne države glede varstva človekovih pravic je namreč zastavljen tako, da so vanj vključene vse države, kar se je dejansko uresničilo v prvem krogu pregleda v letih 2008–2012. To je pomenilo odmik od predhodne prakse (bolj ali manj selektivne) obravnave posameznih kršiteljic. Vendar pa je bila ta enakost ogrožena že na začetku drugega cikla. Zaradi kritične ocene Izraela je namreč slednji marca 2012 unilateralno prekinil svoje sodelovanje z institucijami OZN, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami, torej tudi s Svetom za človekove pravice, in izraelska delegacija se 29. januarja 2013 ni pojavila na pregledu te države v drugem krogu UPR. Kasneje je bilo to nesodelovanje odpravljeno po diplomatski poti, z intenzivnim pritiskom, z več prestavljenimi roki in le dva dneva pred najavljenim pregledom (The Jerusalem Post, 2013), tj. 29. oktobra 2013, ko

so izvedli drugi pregled.²² Sam bojkot je sprožil val ogorčenja, saj je resno ogrozil enakost držav in celoten process nadzora izpolnjevanja zavez držav na področju varstva človekovih pravic (ISHR, 2013).

Poleg ustanovitve Sveta za človekove pravice in vzpostavitve pregleda (UPR) kot splošnega in rednega mehanizma za nadzor nad uresničevanjem človekovih pravic je reforma iz leta 2006 posebej pomembna še vsaj glede dveh novosti: Generalna skupščina OZN je mandat članstva v Svetu za človekove pravice omejila na obdobje največ dveh zaporednih izvolitev v tem 47-članskem telesu, v katerem so članice izvoljene po regionalnem ključu (A/RES/60/251, 7. odstavek) hkrati pa so se države strinjale, da se lahko "članico, ki izvaja množične in sistematične kršitve človekovih pravic", tudi suspendira, in sicer z dvotretjinsko večino v Generalni skupščini (A/RES/60/251, 8. odstavek). To je doslej izkusila Libija, ko jo je Generalna skupščina - na predlog Sveta za človekove pravice - 1. marca 2011 soglasno suspendirala.²³

Poleg nadzornih teles, ki delujejo na podlagi določil UL OZN, ima organizacija na voljo niz pogodbenih teles - odborov, ki so pristojni za nadzor nad uresničevanjem posamezne konvencije človekovih pravic v državah pogodbenicah teh konvencij. Primarni postopek tega nadzora je poročanje države o uresničevanju njenih mednarodnih obvez ter obravnava tega poročila države v pristojnem odboru, ki pripravi priporočila za nadaljnje izvajanje pogodbe. Odbori pa lahko imajo tudi druge naloge, kot sta obravnava individualnih pritožb oziroma komunikacij ali možnost sprejemati in obravnavati meddržavne pritožbe, vendar pa slednja možnost doslej zaradi občutljivosti bilateralne obravnave odprtih vprašanj in zaradi načela suverene enakosti držav še nikoli ni bila uporabljena.²⁴ Za razliko od nadzora s strani Sveta za človekove pravice (ne zgolj v okviru postopka UPR, ampak tudi prek različnih posebnih postopkov²⁵) imajo tako države običajno na voljo kar dvojno varovalko, preden bi bile podvržene obravnavi pred pogodbenimi telesi: najprej morajo ratificirati neko pogodbo, praviloma pa morajo še eksplicitno dovoliti pristojnemu odboru, da izvaja še druge svoje funkcije, razen splošne obravnave rednih periodičnih poročil držav.

Priprava periodičnih poročil je temeljna naloga vseh držav pogodbenic, njihova obravnava pa ključna dejavnost vseh odborov. Ta proces je pomemben, ker države postavlja v položaj, ko morajo redno pregledati svoje

²² Glej Poročilo delovne skupine UPR - Izrael (*Report of the Working Group on the Universal Periodic Review - Israel*), A/HRC/25/15, 13. december 2013, 1. odstavek.

²³ Press Release GA/11050 (2011).

²⁴ Več o možnostih meddržavnih pritožb dostopno prek <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/HRTBPetitions.aspx#interstate> (14. 5. 2016).

²⁵ Dostopno prek <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcomepage.aspx> (14. 5. 2016).

mednarodnopravne obveznosti ter o njihovem (ne)uresničevanju tudi razpravljati z neodvisnimi strokovnjaki, ki so člani odborov. Odbori dajejo priporočila, državocentričnost sistema pa odborom ne dovoljuje neke realne moči, da bi države lahko prisili, da vzpostavijo boljše oziroma ustrezne pogoje za uresničevanje človekovih pravic. Dodaten vir političnega pritiska pri uresničevanju priporočil odborov je postal zgolj UPR, ki vključuje pregled vseh obveznosti posamezne države na področju varstva človekovih pravic, torej tudi njene pogodbene obveznosti, katerih (ne)uresničevanje ocenjujejo pristojni odbori.

Pomembna novost, ki jo lahko opazimo v globalnem režimu varstva človekovih pravic pod okriljem OZN v zadnjih dveh desetletjih, je širitev pristojnosti odborov na področje sprejemanja in obravnave individualnih pritožb oziroma komunikacij. Sam nadzor nad uresničevanjem določil konvencij je bil vedno občutljivo politično vprašanje, še posebej v obdobju hladne vojne. Tako leta 1966 Generalna skupščina ni zgolj sprejela dveh vsebinsko ločenih mednarodnih paktov – kljub osnovni želji po sprejetju ene pravno zavezujoče konvencije o splošnih človekovih pravicah, ampak je v dveh paktih določila tudi dva različna načina za spremljanje uresničevanja (implementacije) norm, ki so našle svoje mesto v enem ali drugem paktu. Tako je Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah vseboval idejo o ustanovitvi Odbora za človekove pravice kot neodvisnega nadzornega telesa, sestavljenega iz neodvisnih strokovnjakov, medtem ko je Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah predvidel zgolj medvladno nadzorno telo, tj. Ekonomski in socialni svet, ki je šele v drugi polovici 80. let uspel ustanoviti Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, prav tako sestavljen iz 18 neodvisnih strokovnjakov (E/RES/1985/17).

Tudi možnost sprejemanja in obravnave tako imenovanih individualnih komunikacij – tj. pritožb posameznikov glede kršitev človekovih pravic s strani držav pogodbenic – je bila precej vroče politično vprašanje, ki so ga države rešile v obliki opsijskega protokola k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, potrjenega hkrati s sprejemom same pogodbe, medtem ko je Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice to možnost dobil šele leta 2013, ko je po desetih predloženih ratifikacijskih listinah stopil v veljavo Opcijski protokol k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 2008.²⁶

Možnost obravnave individualnih komunikacij so že s konvencijo predvideli zgolj v naslednjih primerih: Odbor proti mučenju (če država predloži

²⁶ *Opcijski protokol k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/63/117, 10. decembra 2008, v veljavi od 5. maja 2013.*

deklaracijo v skladu z 22. členom Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju), Odbor za odpravo rasne diskriminacije (deklaracija v skladu s 14. členom Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije) in Odbor za prisilna izginotja (deklaracija v skladu z 31. členom Mednarodne konvencije za zaščito vseh oseb pred prisilnim izginotjem). Ta pristojnost je predvidena tudi pri Odboru za delavce migrante, in sicer ko bo deset držav predložilo ustrezno deklaracijo v skladu s 77. členom Mednarodne konvencije o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin. Vsi ostali odbori so to možnost pridobili posebej, z dodatnimi protokoli, kar je običajno pomenilo tudi mnogo kasneje, kot je stopila v veljavo posamezna konvencija: tako je to možnost leta 2000 dobil Odbor za odpravo diskriminacije žensk,²⁷ Odbor za pravice invalidov leta 2008²⁸ in Odbor za otrokove pravice leta 2014.²⁹

Možnost individualnih komunikacij, ki jo lahko posamezniki uporabijo v primeru, ko menijo, da pogodbenice kršijo določila neke pogodbe, in sicer po tem, ko so izčrpali domača pravna sredstva, je pomembna okrepitev nadzornih mehanizmov OZN na področju človekovih pravic. Je pa odvisna od eksplicitnega strinjanja države (z deklaracijo ali z ratifikacijo dodatnega protokola), da lahko pristojni odbor sprejema takšne komunikacije glede kršitev s strani te države. Vse države (še) niso pripravljene sprejeti te pristojnosti odborov: tako jo na primer 115 držav (od 168 pogodbenic) priznava Odboru za človekove pravice, 107 držav (od 189 pogodbenic) Odboru za odpravo diskriminacije žensk, Odboru za ekonomske, socialne in kulturne pravice pa zgolj 21 držav (od 164 pogodbenic).³⁰

Sklep: prihodnji izzivi za OZN na področju mednarodnega varstva človekovih pravic

OZN je zaslužen za razvoj mednarodnih zavez in mehanizmov za varstvo človekovih pravic, kar je glede na razlike med državami in občutljivost problematike izjemen dosežek. Seveda pa delo še zdaleč ni končano. Pravice, ki so opredeljene kot t.i. solidarnostne, saj temeljijo na solidarnosti med državami pri njihovem uresničevanju, so tisti sklop človekovih pravic, ki je

²⁷ *Opcijski protokol h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)*, sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/54/4, 15. oktobra 1999, v veljavi od 22. decembra 2000.

²⁸ *Opcijski protokol h Konvenciji o pravicah invalidov (Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities)*, sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/61/106, 13. decembra 2006, v veljavi od 3. maja 2008.

²⁹ *Opcijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah o postopku sporočanja kršitev (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure)*, sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/66/138, 19. decembra 2011, v veljavi od 14. aprila 2014.

³⁰ Vsi podatki na <https://treaties.un.org/pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&lang=en> (14. 5. 2016).

večinoma ostal zunaj pravnega okvirja varstva človekovih pravic. Med pravicami, s katerimi se bo OZN preprosto moral ukvarjati, je zagotovo pravica do razvoja – od politično zavezujoče Deklaracije o pravici do razvoja³¹ so minila že tri desetletja, a v OZN še ni zadostne volje glede sprejema tudi pravnozavezujoče norme o pravici do razvoja.

Drugi izziv za OZN je samo vprašanje sprejemanja že obstoječih pogodb. Število ratifikacij je zelo različno, je daleč od zelenega cilja, da bi bile vse države članice OZN tudi pogodbenice temeljnih pogodb človekovih pravic, in ne narašča tako hitro, kot je bilo to v 15 letih po koncu hladne vojne (Roter, Ferligoj in Mrvar, 2009). Če je Konvencijo o otrokovih pravicah ratificiralo 196 entitet (tudi vse države članice OZN, z izjemo Združenih držav Amerike), je Mednarodno konvencijo o pravicah vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin ratificiralo le 48 držav.³²

V OZN se ohranjajo tudi velike razlike med državami glede odnosa do nadzornih mehanizmov. Te razlike so očitne že pri pripravi periodičnih poročil in pri (ne)uresničevanju priporočil pristojnih odborov. Še večje razlike med državami obstajajo in se ohranjajo glede priznavanja pristojnosti odborom sprejemati individualne komunikacije. Če se je mednarodni režim za varstvo človekovih pravic v 70 letih okrepil na tem področju, saj so sčasoma vsi odbori dobili to pristojnost (razen pri kršitvah pravic delavcev migrantov, ki jih še ni mogoče sporočiti pristojnemu odboru), pa se je ta krepitev zgodila nesorazmerno. Razlike med državami ostajajo velike.

Čeprav je OZN uspel človekove pravice spremeniti v novo civilizacijsko merilo (Donnelly, 1998), kar je nedvomno dosežek sam zase, pa človekove pravice pogosto ostajajo predmet politizacije. Kritika, ki prihaja iz institucij v okviru OZN, ki se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic na medvladni ali na strokovni ravni, je prepogosto razumljena kot politična ocena neke države in zato nesprejemljiva. Sistem, ki je državocentričen, ne premore veliko možnosti in spodbud državam za samorefleksijo.

LITERATURA

- Bell, Daniel A. (1999): Which Rights Are Universal? *Political Theory* 27 (6): 849–856.
- Brown, Chris (2002): *Sovereignty, Rights and Justice: International Political Theory Today*. Cambridge: Polity.
- Burgers, Jan Herman (1992): The road to San Francisco: the revival of the human rights idea in the twentieth century. *Human Rights Quarterly* 14 (4): 447–477.
- Callaway, Rhonda L. (2007): The Rhetoric of Asian Values. V Rhonda L. Callaway in Julie Harrelson-Stephens (ur.), *Exploring International Human Rights*, 112–121. Essential Readings. Boulder in London: Lynne Rienner Publishers.

³¹ Deklaracija o pravici do razvoja (*Declaration on the Right to Development*), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/41/128, 4. decembra 1986.

³² Vsi podatki dostopni prek <https://treaties.un.org/pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&lang=en> (14. 5. 2016).

- Caney, Simon (2001): Human rights, compatibility and diverse cultures. V Simon Caney in Peter Jones (ur.), *Human rights and global diversity*, 51–76. London in Portland: Frank Cass.
- Cingranelli, David L. in David L. Richards (1999): Respect for Human Rights after the End of the Cold War. *Journal of Peace Research* 36 (5): 511–534.
- Donnelly, Jack (1998): Human rights: a new standard of civilization? *International Affairs*, 74 (1): 1–24.
- Flood, Patrick James (1998): *The Effectiveness of UN Human Rights Institutions*. Westport in London: Praeger.
- Gillies, David (1996): *Between principle and practice: human rights in North-South relations*. Montreal, London in Buffalo: McGill-Queen's University Press.
- Glendon, Mary Ann (2001): *A World Made New: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights*. New York: Random House.
- Hadjor, Kofi Buenor (1998): Whose Human Rights? *Journal of Asian and African Studies* 33 (4): 359–368.
- Hathaway, Oona A. (2002): Do Human Rights Treaties Make a Difference? *Yale Law Journal* 111 (8): 1935–2042.
- ISHR (2013): Israel: Decision to boycott human rights review threatens the rule of law. Dostopno prek <http://www.ishr.ch/news/israel-decision-boycott-human-rights-review-threatens-rule-law> (15. 5. 2016).
- Jones, Peter (2001): Human rights and diverse cultures: continuity and discontinuity? V Simon Caney in Peter Jones (ur.), *Human rights and global diversity*, 27–50. London in Portland: Frank Cass.
- Koshy, Susan (1999): From cold war to trade war; neocolonialism and human rights. *Social Text* 17 (1): 1–31.
- Morsink, Johannes (1999): *The Universal Declaration of Human Rights: origins, drafting, and intent*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Neumayer, Eric (2005): Do International Human Rights Treaties Improve Respect for Human Rights? *The Journal of Conflict Resolution*, 49 (6): 925–953.
- Press Release GA/11050 (2011): General Assembly Suspends Libya from Human Rights Council, Sixty-fifth General Assembly, 1. marec. Dostopno prek <http://www.un.org/press/en/2011/ga11050.doc.htm> (14. 5. 2016).
- Roter, Petra, Anuška Ferligoj in Andrej Mrvar (2009): State Support for Human Rights Treaties. V Thomas J. Volgy, Zlatko Šabič, Petra Roter in Andrea K. Gerlak (ur.), *Mapping the new world order*, 174–216. Malden, Oxford in Chichester: Wiley-Blackwell.
- Seligman, Steven (2011): Politics and principle at the UN Human Rights Commission and Council (1992–2008). *Israel Affairs* 17 (4): 520–541.
- Tharoor, Shashi (2001): Are human rights universal? *New Internationalist*, 332.
- The Jerusalem Post (2013): Israel agrees to return to the UN Human Rights Council, 27 October. Dostopno prek <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Israel-agrees-to-return-to-UN-Human-Rights-Council-329888> (14. 5. 2016).
- Vincent, R. J. (1986): *Human Rights and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

VIRI

- Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami skladno z Ustanovno listino Združenih narodov (Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation Among States in Accordance with the Charter of the United Nations), resolucija Generalne skupščine A/RES/25/2625, 24. oktober 1970.
- Deklaracija o pravici do razvoja (Declaration on the Right to Development), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/41/128, 4. decembra 1986.
- Drugi opcijski protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah o odpravi smrtne kazni (Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/44/128, 15. decembra 1989, v veljavi od 11. julija 1991.
- Dunajska deklaracija in akcijski program (Vienna Declaration and Programme of Action), World Conference on Human Rights, Dunaj, 14.-25. junij 1993; A/CONF.157/23, 12. julij 1993.
- Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/34/180, 18. decembra 1979, v veljavi od 3. septembra 1981.
- Konvencija o otrokovih pravicah (Convention on the Rights of the Child), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/44/25, 20. novembra 1989, v veljavi od 2. septembra 1990.
- Konvencija o pravicah invalidov (Convention on the Rights of Persons with Disabilities), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/61/106, 13. decembra 2006, v veljavi od 3. maja 2008.
- Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/3/260, 9. decembra 1948, v veljavi od 12. januarja 1951.
- Konvencija o statusu beguncev (Convention Relating to the Status of Refugees), sprejeta 28. julija 1951, po konferenci v Ženevi, organizirani skladno s resolucijo Generalne skupščine A/RES/5/429, sprejeto 14. decembra 1950, v veljavi od 22. aprila 1954.
- Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/39/46, 10. decembra 1984, v veljavi od 26. junija 1987.
- Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/20/2106, 21. decembra 1965, v veljavi od 4. januarja 1969.
- Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin (International Convention on the Protection of the Rights of All

- Migrant Workers and Members of Their Families), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/45/158, 18. decembra 1990, v veljavi od 1. julija 2003.
- Mednarodna konvencija za zaščito vseh oseb pred prisilnim izginotjem (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/61/177, 20. decembra 2006, v veljavi od 23. decembra 2010.
- Mednarodna konvencija o zatiranju in kaznovanju zločina apartheida (International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/28/3068, 30. novembra 1973, v veljavi od 18. julija 1976.
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (International Covenant on Civil and Political Rights), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/21/2200A, 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976.
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/21/2200B, 16. decembra 1966, v veljavi od 3. januarja 1976.
- Opcijski protokol h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/54/4, 15. oktobra 1999, v veljavi od 22. decembra 2000.
- Opcijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/54/263, 25. maja 2000, v veljavi od 12. februarja 2002.
- Opcijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/54/263, 25. maja 2000, v veljavi od 18. januarja 2002.
- Opcijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah o postopku sporočanja kršitev (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/66/138, 19. decembra 2011, v veljavi od 14. aprila 2014.
- Opcijski protokol h Konvenciji o pravicah invalidov (Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/61/106, 13. decembra 2006, v veljavi od 3. maja 2008.
- Opcijski protokol k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), sprejet z resolucijo Generalne skupščine A/RES/63/117, 10. decembra 2008, v veljavi od 5. maja 2013.
- Poročilo delovne skupine UPR - Izrael (Report of the Working Group on the Universal Periodic Review - Israel), A/HRC/25/15, 13. december 2013.

- Resolucija Ekonomskega in socialnega sveta E/RES/1985/17, 28. maj 1985.
- Resolucija Generalne skupščine A/RES/48/141 (Resolution adopted by the General Assembly 48/141. High Commissioner for the promotion and protection of all human rights), 20. december 1993.
- Resolucija Generalne skupščine A/RES/60/251 (Resolution adopted by the General Assembly 60/251. Human Rights Council), 3. april 2006.
- Splošna deklaracija človekovih pravic (Universal Declaration of Human Rights), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/3/217A, 10. decembra 1948. Dostopno prek <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/splosna-deklaracija-clovekovih-pravic/> (10. 5. 2016).
- Usoda manjšin (Fate of Minorities), sprejeta z resolucijo Generalne skupščine A/RES/3/217C, 10. decembra 1948.
- Ustanovna listina Organizacije združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča. Zbirka Mednarodno pravo, Mednarodni dokumenti, Ljubljana, FDV, 2015.
- Zapis glasovanja (Voting Record) A/RES/3/217A. Dostopno prek <http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?&profile=voting&uri=full=3100023~!909326~!0&ri=1&aspect=power&menu=search&source=~!horizon> (14. 5. 2016).